

TALLINNA TEHNIKAÜLIKOOL
INSENERITEADUSKOND
Kuressaare kolledž

Katrin Vaher

KORILUSTURISMI POTENTSIAAL SAAREMAAL

Lõputöö

Õppekava „Ettevõtlus ja elamusmajandus“

Juhendaja: Jana Raadik Cottrell, PhD

Kuressaare 2023

Deklareerin, et olen koostanud lõputöö iseseisvalt ja olen viidanud kõikidele töö koostamisel kasutatud teiste autorite töödele, olulistele seisukohtadele ja andmetele, ning ei ole esitanud sama tööd varasemalt ainepunktide saamiseks. Töö pikkuseks on 9774 sõna sissejuhatusest kuni kokkuvõtte lõpuni.

Katrin Vaher 17.05.2023

(allkiri, kuupäev)

Üliõpilase kood: 207592SDVR

Üliõpilase e-posti aadress: kavahe@ttu.ee

Juhendaja: Jana Raadik Cottrell, PhD:

Töö vastab kehtivatele nõuetele

.....

(allkiri, kuupäev)

Kaitsmiskomisjoni esimees:

Lubatud kaitsmisele

.....

(nimi, allkiri, kuupäev)

SISUKORD

ANNOTATSIOON.....	4
JOONISTE LOETELU	5
SISSEJUHATUS	6
1. ELAMUSTEENUSTE TEOREETILINE KÄSITLUS.....	8
1.1. Loodusturismi elamuslikud aspektid.....	11
1.2. Loodusturismi tarbijaskonna motivatsioonitegurid.....	13
1.3 Loodusturismi võimalikud negatiivsed mõjud	14
1.4 Kaasloome loodusturismis.....	15
1.5 Korilusturism.....	17
2. KORILUSTURISMI VÕIMALUSTE HINDAMINE SAAREMAAL	20
2.1. Loodusturismi hetkepakkumine Saaremaal.....	20
2.2. Uuringu meetodika ja korraldus	21
2.2. Uuringu tulemused ja analüüs	22
3. JÄRELDUSED JA ETTEPANEKUD	33
3.1 Korilusturismi teenuse arendamise kitsaskohad.....	33
3.2 Võimalused teenuse edasiseks arenguks	34
KOKKUVÕTE.....	36
SUMMARY	37
KASUTATUD ALLIKATE LOETELU	38
LISAD	40
Lisa 1. Intervjuu stsenaarium	40
Lisa 2. Lihtlitsents	43

ANNOTATSIOON

Saaremaal on suurepärased võimalused elada koos metsa ja loodusega, siinne loodus annab ideaalsed võimalused tegeleda matkamise, koriluse ja ka muude loodusturismi pakutavate teenustega. Metsas aja veetmine võimaldab inimestel saavutada kontakti iseendaga, maandada argieluga seotud pingeid ning leida kosutust nii vaimule kui kehale.

Antud lõputöö eesmärk on uurida Saaremaa potentsiaali korilusturismiks. Saaremaa loodus on rikkalik ja ressursirohke, kuid paljude taimeliikide ja seente kasutamiskiisid on inimestele teadmata. Korilusturism võib rikastada Saaremaa turismimaastikku ning pikendada turismihooaega. Uurimistöe eesmärk on välja selgitada võimalikud ohud ja kitsaskohad korilusturismi arendamisel ning leida võimalused selle arendamiseks. Eesmärgi saavutamiseks soovib uurimustöö autor uurida võimalusi elamusteenuste pakkumiseks ning tuvastada sellega kaasnevaid ohte.

Uurimistöe teoreetiline osa käsitleb loodusturismi elamuslikke aspekte, võimalikke negatiivseid mõjusid, tarbijaskonna motivatsioonitegureid, kaasloome olemust ja korilusturismi mõistet. Empiirilise osa moodustab kvalitatiivne uuring, mis viidi läbi süvaintervjuude abil. Autor intervjueris kokku 7 inimest, kelle hulka kuulusid bioloogid, turismiteenuste edendaja, turismiettevõtjad, taastamisökoloogia teadur ja loodushariduse spetsialist. Uuringu tulemuste põhjal valmis analüüs, mis kokkuvõtvalt esitab peamised kitsaskohad, võimalused ja lahendused korilusturismi pakkumiseks Saaremaal.

Võtmesõnad: Saaremaa, korilusturism, loodusturism

JOONISTE LOETELU

Joonis 1 Majandusliku väärtuse kujunemine: Allikas (Pine & Gilmore, 1998).....	9
Joonis 2 Elamuste jagunemine: Allikas (Pine & Gilmore, 1998)	10
Joonis 3 Turismiliigitus: Allikas (Zain & Cheng, 2008).....	13
Joonis 4 DART- Interakstiooni "ehitusklotsid": Autori koostatud joonis viite põhjal (Prahalad & Ramaswamy, 2004)	16

SISSEJUHATUS

Elu käib Saaremaal omasoodu ning oma tempos. Saaremaalt leiad korraga nii soo, mere ja metsa ning rohkem päikest kui mujal Eestis. Tänapäeva Saaremaal on kõrvuti vana ja uus. Siin on tuhandeid kilomeetreid kiviaedu, mis räägivad saarlaste visast tööst.

Siin elades on suved täis saginat, sügis-talv pakub aga rahu ja vaikust, mil on rohkem aega pere, sõprade ja huvitegevuste jaoks ning looduses käimiseks. (MinuSaaremaa, n.d.)

Saaremaa, koos teiste Lääne- Eesti saartega kuulub UNESCO biosfääri programmilale „Inimene ja biosfäär“. UNESCO biosfäärialad on maailmas need unikaalsed alad, kus kohtutakse pärisloodusega, kus saab maitsta kohalikku loodusväega toitu ja nautida loodusest inspireeritud kunsti. Sajadeid hoitud elukeskkond, isepärased traditsioonid ja siinsed töökad ning humoorikad inimesed on pälvinud erilise tunnustuse just seetõttu, et on osanud elada kooskõlas loodusega. Siin on üks rahvuspark, Vilsandi rahvuspark, mis asub baltikumi vanimal kaitsealal. Lisaks on loodus- ja maastikukaitsealaid, ligi paarkümmend kaitsealust parki ja mõnikümmend loodus- ja matkarada. Eestis kasvab kokku 38 orhideeliiki, neist 36 kasvab just Saaremaal. Seetõttu on Lääne-Saaremaa just kevadeti populaarne lillehuviliste seas. Linnuvaatlejatele on Saaremaa kui paradiis, kuna sügisel ja kevadel lendavad linnud oma rändteekonnal siit läbi. (Visit Saaremaa, n.d.)

Lisaks eelmainitule saab Saaremaal ka teha hülgevaatlust, pidada fotojahti looduses ning kalastada, kuid koriluse harrastajatele on juhendajatega pakutavad teenused kesised või isegi puudulikud. Viimane üritus, „Seeneretk“, toimus 2022 aasta sügisel Saaremaa Toidufestivali raames, kuid kindlasti oleks sellistele üritustele nõudlust ka muul ajal.

Käesoleva lõputöö teemaks on „Korilusturismi potentsiaal Saaremaal“, kuna siinne loodus on rikkalik ja ressursirohke, kuid enamus taimeliike ja seeni ning nende kasutamisiivid on inimestele tundmatud. Korilusturism võimaldaks rikastada Saaremaa turismimaastikul pakutavat ja pikendaks hooaega. Antud uurimistöo eesmärk on saada teada, millised on ohud ja takistused korilusturismi arendamisel ning millised positiivsed tegurid võivad kaasneda sellise turismisuunaga.

Lõputöö eesmärgiks on välja selgitada korilusturismi arenguvõimalused Saaremaal.

Lõputöö peamiseks uurimusküsimuseks ning sellega seotud alaküsimusteks on:

Millised võimalused on Saaremaal korilusturismi arendamiseks, pakkudes koos nii elamust kui ka teadmisi?

Missugused on ohud ja takistused korilusturismi arendamisel?

Millised positiivsed tegurid võivad kaasneda sellise turismisuunaga?

Käesolev lõputöö koosneb kahest peamisest osast, teoreetiline ja empiiriline, lisaks sissejuhatus, kokkuvõtte nii eesti kui inglise keeles, kasutatud kirjanduse loetelu ja tööd täiendavad lisad.

Teoreetiline osa käitleb loodusturismi elamuslikku aspekti, loodusturismi tarbijaskonna motivatsioonitegureid, loodusturismi võimalikke mõjusid ning kaasloome olemust loodusturismis. Empiiriline osa annab ülevaate lõputöö uurimusmeetodist ja korraldusest, uuringu tulemustest ja analüüsist ning ka järeldused ja ettepanekud korilusturismi teenuse kitsaskohtadest ning võimalustest teenuse edasiseks arenguks. Antud uurimistöö empiirilises osas on kasutatud kvalitatiivset uurimismeetodit intervjuude näol.

Antud lõputöö tulemused ja järeldused võivad olla huvi pakkuvad nii kohalikele loodusturismi teenusepakkujatele kui ka teistele antud teemaga tegelevatele turismiasjalistele.

1. ELAMUSTEENUSTE TEOREETILINE KÄSITLUS

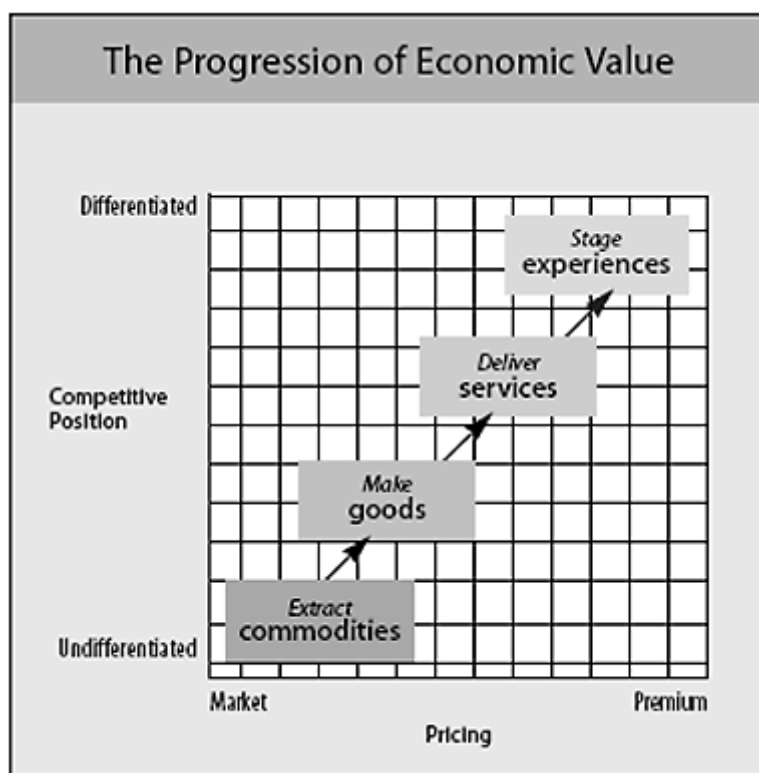
Elamusmajandus on meeldejäävate elamuste müük klientidele. Seda terminit kasutati esmakordselt B. Joseph Pine II ja James H. Gilmore'i 1998. aasta artiklis, milles kirjeldati majandust, mis järgnes agraarmajandusele, tööstusmajandusele ja kõige uuemale teenindusmajandusele. (Pine & Gilmore, 1998)

Pine ja Gilmore (1998) oma artiklis kasutasid majanduse arengu kirjeldamiseks illustreerivalt tordi valmistamist neljal erineval ajaetapil. Põllumajanduse ajastul valmistasid emad ise sünnipäevatorte, segades kokku talukaupu (jahu, suhkur, või ja munad), mis maksid kokku vaid peenraha. Kaubapõhise tööstusmajanduse arenedes maksid emad, tordi valmistamiseks, dollari või kaks Betty Crockeri eelsegatud koostisosade eest. Hiljem, kui teenindusmajandus võimust võttis, tellisid tegusad vanemad pagariärist või toidupoest koogid, mis maksid 10 või 15 dollarit, ehk ligi kümme korda rohkem kui tavalised pakendatud koostisosad. 1990ndatel ei ostnud ega teinud vanemad sünnipäevatori ega korraldanud isegi pidu enam ise. Selle asemel oldi valmis kulutama 100 dollarit või enam, et tellida kogu üritus ettevõttelt, mis korraldab lastele meeldejääva ürituse ja sageli on tort selle hinnas. (Pine & Gilmore, 1998)

Boswijk et al. (2007) on tõlgendanud Pine ja Gilmore viidet elamusele kui uuele väärtusloome allikale. Nad näevad selles neljandat majanduslikku pakkumist, mis seni on jäetud piisava tähelepanuta, kuigi on eksisteerinud piisavalt kaua (Boswijk, Thijssen, & Peelen, 2007).

Majandusteadlased on tihti käsitlenud elamusi teenuste osana, kuid elamuspakkumine on muutunud eraldiseisvaks majanduslikuks pakkumiseks, mis erineb tavapäraest teenuspakkumistest sama palju kui teenuste pakkumine kauba pakkumisest. Enampakkumist saab tuvastada ja kirjeldada neljanda majandusliku pakkumisena, sest tarbijad ihkavad kahtlemata elamusi ning üha enam ettevõtteid reageerib sellele selgesõnaliselt, elamusi teadlikult kujundades ja neid reklaamides. (Pine & Gilmore, 1998)

Kuna teenused on järjest enam muutunud kaubaks, siis ka elamused on kujunenud samm edasi, seda nimetatakse majandusliku väärtuse suurendamiseks. (Joonis 1).

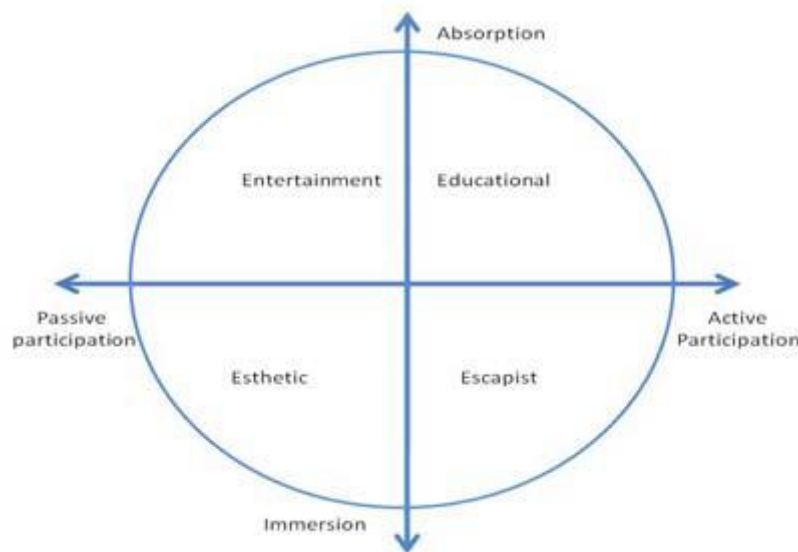
Joonis 1 Majandusliku väärtuse kujunemine: ALLIKAS: (Pine & Gilmore, 1998)

Juhtivad ettevõtted on avastanud, olenemata sellest, kas nad müüvad tarbijatele või ettevõtetele, et konkurentsivõimelisus seisneb elamuste lavastamises. Elamus ei ole amorfne konstruktsioon, see on sama tõeline pakkumine, kui mis tahes teenus või kaup. Tänapäeva teenindusmajanduses kasutavad ettevõtted elamusi oma traditsiooniliste pakumiste ümber, et neid paremini müüa. Lavastuskogemuse täieliku kasu realiseerimiseks peavad ettevõtted teadlikult kavandama kaasahaaravaid elamusi, mis on tasulised. Üleminek teenuste müügilt kogemuste müümisele ei ole ettevõtete jaoks lihtne ja see on sama suur majandusliku mõtteviisi muutus kui oli tavatööstuselt teenindusmajandusele üleminek. (Pine & Gilmore, 1998)

Piia Eller kirjeldab oma uurimustöös, et elamusteenused on kõik elamusturismi teenuse pakujate tooted ja teenused, mis tuginevad aktiivturismile ning vastavad elamusturismi põhimõtetele (Eller, 2006). Elleri käsitlemise järgi on elamus aistingutest lähtuv ja/või tegevusest saadavate emotsioonidega seotud tunne, kogemused on aga kogetu kaudu saadud teadmised. Inimene tunnetab aistinguid meeleelundite kaudu, saades seeläbi kogemusi ja elamusi. Seega on elamusteenuste komponendina oluline inimese meelte suunatud kasutamine. (Eller, 2006)

Firmad ei paku enam ainult kaupa või teenuseid, vaid tulemuseks on paljude üllatustega elamused, mida teenuspakkujad loovad koostöös küllastajatega. Iga küllastaja saab erinevad elamuse sõltuvalt pakutavas tegevuses osalemise kogemusest ning inimese eelnevatest ootustest ja kogemustest. (Eller, 2006)

Pine ja Gilmore ütlevad, et elamused jaotuvad neljaks – meelelahutuslikeks, hariduslikeks, esteetilisteks ja eskapistlikeks (*põgenemine tegelikkuse eest kujutlustmaailma*) (Joonis 2) (Pine & Gilmore, 1998).

Joonis 2 Elamuste jagunemine: ALLIKAS: (Pine & Gilmore, 1998)

Siiski ei saa elamusi rühmitada eelpool nimetatud jaotusena, vaid elamused on segu nende komponentidest ja muutuvad vastavalt tarbija kogemustele. Pine ja Gilmore'i järgi on kõige lihtsam viis elamuste meeldejääviks muutmisel lisada neid elemente, mis kaasavad tarbijaid tegevustesse meelte kasutamise kaudu (Pine & Gilmore, 1998).

1.1. Loodusturismi elamuslikud aspektid

Selleks, et kirjutada loodusturismi elamuslikest aspektidest, peab autor esmalt vajalikult selgitada loodusturismi üldist mõistet.

Loodusturism on turismivorm, kus turismitoodet arendatakse ja tarbitakse looduslike ressursside ja nende taluvuse baasil. Keskkel kohal on siin looduselamuste ja -teabe pakkumine. Loodusturism põhineb piirkonna looduslikel vaatamisväärsustel. See sisaldab vastutustundliku reisimist, et kogeda loodusalasid ja nende maastikku, taimestikku ning loomastikku, samas kaitstes keskkonda ja parandada kohalike elanike elukvaliteeti. (ETFI, 2020)

Lühemalt öeldes keskendub loodusturism looduselamuste pakkumisele ja kasutab selleks looduskeskkonda ärielistel eesmärkidel. Loodusturismi edukaks toimimiseks peavad looduskeskkonda kasutavad ettevõtted tagama loodusväärtuste säilimise.

Looduses elamine, selle meeleline kogemus toob kaasa kauni, optimistliku ja eluks avatud hinge. Loodusturismi pakkumise kaudu jagatakse seda vaimustust inimestega, kes külastavad neid erilisi paiku looduses. Läbi elamuslik kogemuse tunnevad turistid, et nad vastutavad oma looduse kaitsmise eest, mis tugevdavad nende suhet sellesse. (Sufyan, 2021)

Sam H. Ham on esitlenud kolme lähenemist looduse vahendamisele (Ham, 1992):

1. Õpetamine - seda lähenemist iseloomustavad akadeemiline lähenemine, teadmiste jagamine, teaduslikud terminid;
2. Meelelahutus - selle lähenemise korral peetakse peamiseks eesmärgiks elamuslikkust, seikluslikkust, lõbu, kuid unustatakse meelelahutust pakkudes keskkonnahoidlikud väärtused ja suhtumised, mida kujundada soovitakse;
3. Täheenduse loomine - see lähenemine on kuulajaskonna puhul kõige tulemuslikum. Loodusobjekte köitvalt ja arusaadavalt tutvustades luuakse elamuslikult ja kogemuslikult seoseid looduse, kultuuri ja sotsiaalse keskkonna vahel.

Sam H. Ham on looduse vahendamiseks väljatöötanud EROT- mudeli, mille nimi moodustub looduse vahendamise oluliste põhimõtete esitähedest (Ham, 1992):

- *Entertaining* (köitev/meelelahutuslik)- Kuigi meelelahutus pole tõlgendamise peamine eesmärk, on see üks selle olulisi omadusi. Kogu hea suhtlus on meelelahutuslik, selles võttes, et see hoiab publiku tähelepanu;
- *Relevant* (täheenduslik/isiklik)- tarbija jaoks olulisel teabel on tegelikult kaks omadust: see on täheendusrikas ja see on isiklik. Kuigi need on omavahel seotud, on teabe täheenduslik olemus ja isiklik olemus siiski erinevad. Täheenduslik teave ei pruugi olla isiklik. Kuid kui

teenuspakkujal õnnestub loodust vahendada tõlgendades mõlemat omadust, on ta muutnud selle oma vaatajaskonna jaoks asjakohaseks.

Teave on tähendusrikas sellepärast, et tarbija suudab saadud info ühendada oma ajus juba talletatud infoga. Et muuta info isiklikuks, tuleb teabe esitus muuta mitte ainult millekski, millest tarbija juba teab, vaid millekski millest ta ka hoolib;

- *Organized* (organiseeritud)- Looduse vahendamine peab olema lihtsalt jälgitav ning ei tohi nõuda tarbijalt liiga suurt jõupingutust. Oluline on nii struktuuriline ülesehitus kui ka info hulk. Kui ülesehitus ja info on raskesti jälgitav, suundub tarbija fookus millelegi muule;
- *Thematic* (temaatiline)- On olemas sõnum, mida tahetakse edastada. Looduse vahendamisel üldise-, teemavaldkonna sees-, keskendutakse väga konkreetsele temale. Teema valiku saab siduda köitvalt peamise idee - sõnumina, mida tahetakse edastada.

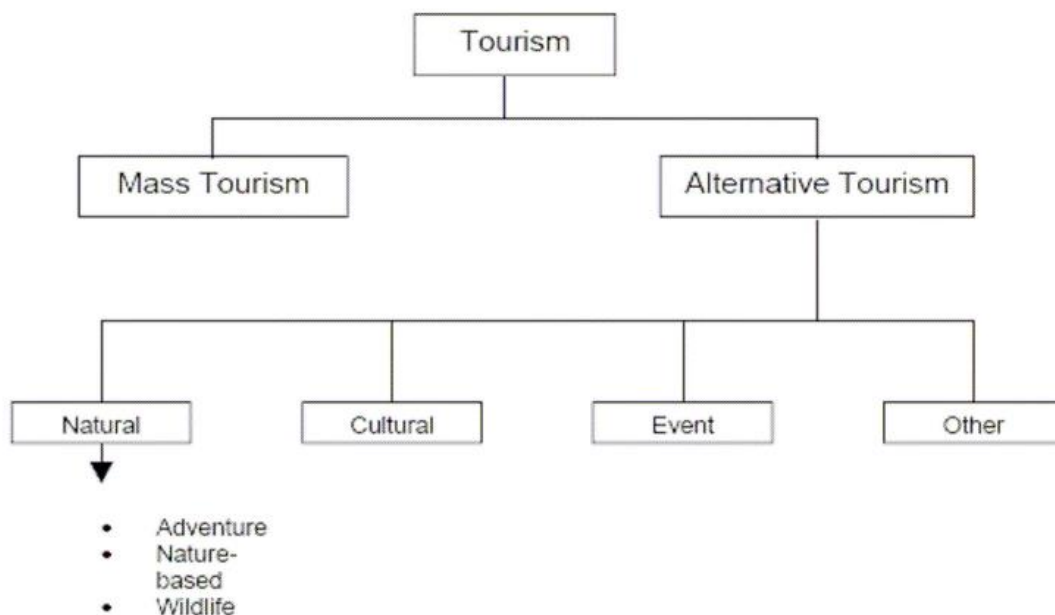
Looduse vahendamine võib aidata luua kestlikku suhte loodusega, kus inimesed tunnevad end osana looduslikust maailmast ning mõistavad, et nende tegevusel on tagajärjed. See võib inspireerida inimesi austama ja hoidma loodust ning leidma tasakaalu inimtegevuse ja looduskeskkonna vahel.

1.2. Loodusturismi tarbijaskonna motivatsioonitegurid

Motivatsiooni on kaalutud kui ühte kõige tähtsamat muutujat selgitamaks reisikäitumist. Turismi- ja majutusettevõtete jaoks on ülioluline mõista tegureid, mis tingivad reisimise otsuseid ja tarbimiskäitumisi. Turistide motivatsiooni hindamine aitab mõista reisija valikuid, eelistusi ja vajadusi. (Chan & Baum, 2007)

Turistide motivatsioonitegurid on olnud turismi-uuringute keskpunktis juba aastakümneid. (Huang, 2010, viidanud (Nath, Saha, & Oklevik, 2013)). Nath, Saha ja Oklevik on viidanud Iso-Ahola (1982) teosele, mis ütleb, et turistide motivatsioonil on nii psühholoogiline (põgenemine) kui ka sotsiaalne komponent (otsimine) (Nath, Saha, & Oklevik, 2013). Crompton (1979) tõi välja reisimise psühholoogilised motiivid (tõuketegurid) nagu põgenemine, lõõgastumine ja uurimine ning kultuurilised motiivid (tõmbetegurid), nagu uudsus ja haridus. Tõmbetegureid võib kirjeldada kui sihtkohaspetsiifilisi või väliseid motivatsioone ning tõuketegureid võib kirjeldada kui sisemist motivatsiooni ja tegureid, mis mõjutavad üksikisikut. (Crompton, 1979)

Turistide motivatsiooni võib ka defineerida kui "globaalset bioloogiliste ja integreerivate võrgustike kultuurilist jõudu, mis annavad väärtuse ja suuna reisivalikutele, käitumisele ja kogemusele". (Newsome, Moore, Dowling, 2012, viidanud (Zain & Cheng, 2008, p. 4)

Joonis 3 Turismiliigitus: ALLIKAS: (Zain & Cheng, 2008)

Üldised motiivid, miks loodusturism on rahvusvaheliselt kõige kiiremini kasvav turismisegment on: laialt levinud muutuv keskkonnahoiak, keskkonna hariduse areng ja keskkonnavalase teabe

osakaalu suurenemine massimeedias. (Lindberg, Wood & Engeldrum, 1998, viidanud (Espinoza, 2012))

1.3 Loodusturismi võimalikud negatiivsed mõjud

Inimtegevusel, sealhulgas turismil, on keskkondlikud, sotsiaal-kultuurilised ja majanduslikud mõjud. Turismitööstuse mõju olulisus kohalikele majandusele tõenäoliselt suureneb ja mis kõige tähtsam mõjutab kohalikku kogukonda. (Lankford, Williams & Knowles-Lankford, 1997, viidanud (Mirzaei, 2013)) Turismi mõju olemus sõltub erinevatest teguritest, sealhulgas turismi tüübist, kohast, kus see toimub, millal see toimub, samuti piirkonna infrastruktuurist (Mason, 2008, viidanud (Mirzaei, 2013)). Turismil on nii positiivseid kui ka negatiivseid mõjusid. Turism arenenud sihtkohtades, mida juhitakse säästva arengu põhimõtete kohaselt, võib luua positiivseid tulemusi nii loodus- kui sotsiaalsele ja majanduslikule keskkonnale. Positiivsed mõjud on stimuleerivad tegevused, mis aitavad kaitsta keskkonda, maastikku ja elusloodust, toetada loodus- ja kultuurimälestiste säilitamist, soodustada kaitsealade ja rahvusparkide rajamist ning teenida tulu kaitsealade hooldamiseks. (Mirzaei, 2013)

Keskkond on turismi põhikomponent (Holden, 2000, viidanud (Mirzaei, 2013)) ja see on olulise tähtsusega atraktsioon turistidele. Turismi ja keskkonna suhtel on kolm aspekti (Mirzaei, 2013):

- Paljud füüsilise keskkonna omadused on turistidele atraktsioonid;
- Turismirajatised ja infrastruktuur on üks keskkonna aspekte;
- Turismiarendus ja piirkonna turismikasutus toovad kaasa keskkonna mõjud.

Kuna turism areneb tavaliselt haavatavates keskkondades, nagu mägi- ja merealad, saared ja ajaloolised paigad, siis võib külastajate tegevused põhjustada tohutut kahju keskkonnale (Andriotis, 2000, viidanud (Mirzaei, 2013)).

Loodusturismi negatiivsed mõjud on õhu, vee ja keskkonna saastamine, jalgradade uuristus, prügi, keskkonna ja elupaikade lagunemine, häiritud loodusmaastikud ning maakasutusprobleemid. (Mirzaei, 2013)

Turismiga kaasnevad negatiivsed mõjud ilmnevad siis, kui külastajate kasutus on suurem kui keskkonna suutlikkus selle kasutamise toime tulla, muutuste vastuvõetavates piirides. Kontrollimatu tavaturism kujutab potentsiaalset ohtu paljudele loodusaladele üle maailma. See võib avaldada külastatavale piirkonnale tohutut survet. (UNEP, 2001) Ikka ja jälle sama rada kasutavad turistid tallavad taimestikku ja pinnast, põhjustades lõpuks kahju, mis võib kaasa tuua

bioloogilise mitmekesisuse vähenemise. Selline kahju võib olla veelgi ulatuslikum, kui külastajad eksivad ning astuvad kõrvale sageli väljakujunenud radadelt. (UNEP, 2001)

Piirkondades, kus on palju turismitegevust ja ahvatlevad looduslikud vaatamisväärsused, on jäätmekäitlus tõsine probleem ning vale käitlemine võib olla suur looduskeskkonna – jõgede, looduskaunite piirkondade, teeäärte – rikkuja.

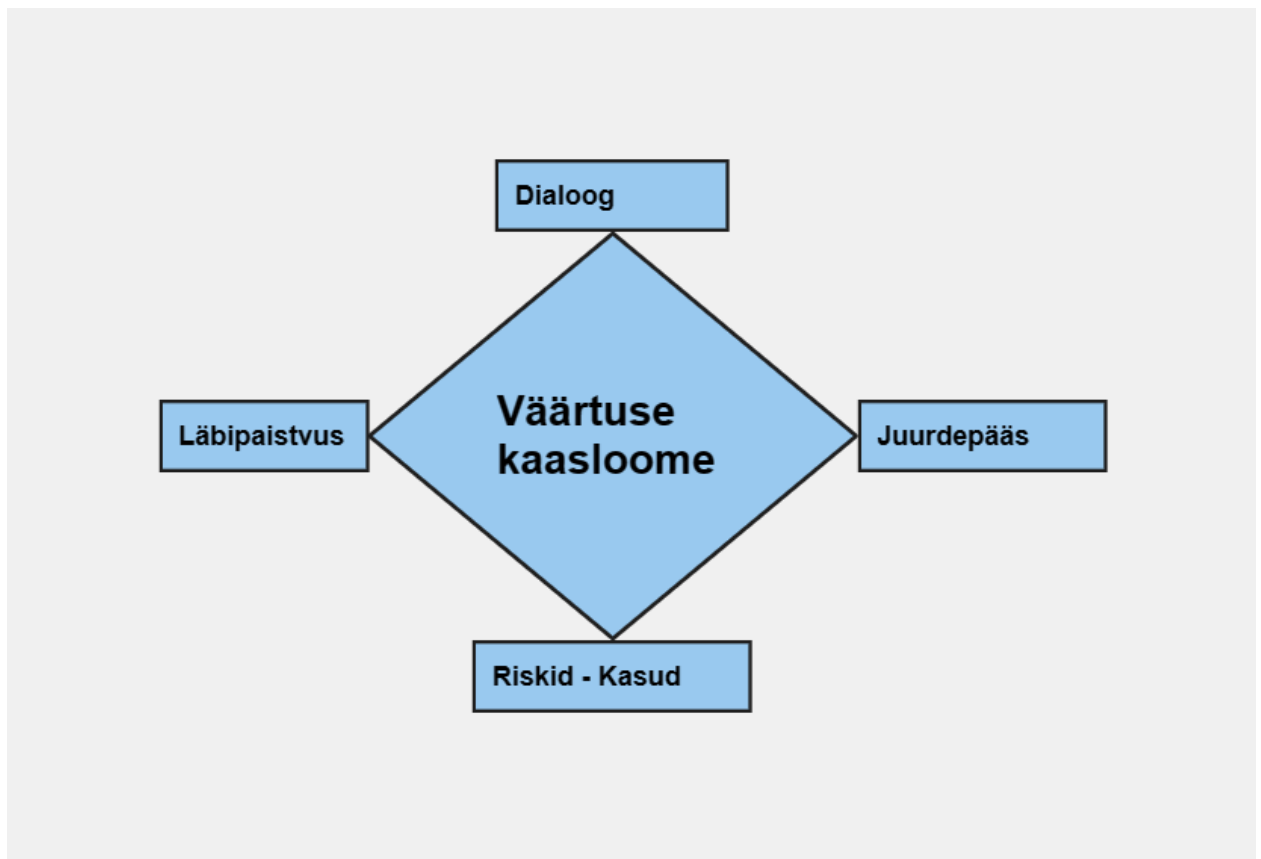
Ka loomade elurütmi võib halvendada turistide kohalolu. Näiteks võib metsloomade vaatlemine tekitada loomadele stressi ja muuta nende loomulikku käitumist, kui turistid tulevad liiga lähedale. (UNEP, 2001)

1.4 Kaasloome loodusturismis

Traditsioonilisest kaubapõhise tootmise vaatenurgast võetuna vaadeldakse tavaliselt tootjat ja tarbijat ideaalselt eraldatuna keskenduses maksimaalsele tootmistõhususele. Kui aga turunduse normatiivne eesmärk on klientide reageerimisvõime, tuleb tootmise efektiivsus turunduse tõhususe ja tulemuslikkuse arvelt. Teenusekesksest vaatenurgast lähtuvalt on turunduses keskendumine pidevatele protsessidele ning tarbija on alati kaasatud väärtuse loomisele. (Vargo & Lusch, 2004)

Kaasloome on ettevõtte ja kliendi poolt ühine väärtuse loomine, mille abil leitakse ühiselt probleemi olemusele lahendus ning mis võimaldab kliendil kaasluua kogemust, mis sobitub tema vajadustega. (Pralhad & Ramaswamy, 2004)

Küsimuseks on kuidas ehitada väärtuste kaasloome süsteem? Prahalad ja Ramaswamy (2004) rõhutavad, et esiteks tuleb alustada nii-öelda interaktsiooni „ehitusplokkidega“ ettevõtte ja tarbijate vahel, mis hõlbustavad kaasloome kogemuse loomist. Dialoog (*Dialogue*), juurdepääs (*Access*), riskid-kasud (*Risk-benefits*) ja läbipaistvus (*Transparency*) (– DART), on interaktsiooni aluseks tarbija ja ettevõtte vahel. (Pralhad & Ramaswamy, 2004) (Joonis 4)

Joonis 4 DART- Interaktsiooni "ehitusklotsid": Autori koostatud joonis viite põhjal (Prahald & Ramaswamy, 2004)

Fookuses on kogemuslikud tulemused, kus kliendid saavad seda, mida nad tahavad, ja ettevõtete kasuks on tootlikkus. (Kahle, 2012)

Eugenio Conti (2018) on oma uurimuses viidanud Vespestadi ja Lindbergi (2010) artiklile, mille järgi on märkimisväärne hulk uuringuid, mis toovad välja, millist elamusväärtust turistid looduspõhises turismis kaasloovad ning peamiselt selles osas, mida turistid otsivad, kuidas nad loodust tajuvad fenomenoloogiliselt ja sellele omistatavast väärtusest. Uurimustes on vaadeldud, kuidas väärtus luuakse "autentse" ja eheda kogemisest, mis tekitab sügavaid emotsioone ja eneseteostuse tunnetust, samuti konkreetse looduses aset leidva tegevuse kogemisest, mis toob kaasa lõbu, naudingut ja isegi isikliku saavutustunde pärast riskantset või väljakutset pakkuvat ülesande sooritamist. (Conti, 2018)

Conti (2018) on viidanud ka Elmahdy'le (2017), kes oma loodusturismi megatrendide ülevaates esitasid sarnaseid tõendeid, mis ilmsid erinevates uuringutes, et tänapäeval otsivad turistid looduspõhiseid elamusi, kuna neil on võime luua ainulaadne väärtus läbi meelelahutuse, isikliku saavutuse, isikliku transformatsiooni ja identiteedi tunnetuse kaudu. (Conti, 2018)

Kõige tähtsam, on tõdemus, et ühelt poolt on turistide käitumine ja otsuste tegemine üha enam väärtuspõhine kui hinnapõhine, ja teisest küljest, et väärtuslikud loodusturismi kogemused muutuvad keerukamaks, isikupärasemaks, ainulaadsemaks, hedoonilisemaks, eesmärgipärasemaks ja on üha enam tehnoloogia abil vahendatud. Järelkult muutub järk-järgult tähtsamaks, mõistmine, millist väärtust luuakse looduspõhistes turismikogemustes, kasutades elamuspakkumisi elluviimisel strateegiad, mis suudavad täielikult tabada selle fenomenoloogilist keerukust, eripära ja kaasaegset evolutsiooni. (Conti, 2018)

1.5 Korilusturism

Korilus on algeline toiduhankimine, marjade, seente, puuviljade, juurte ja muude loodusandide korjamine, mis on olnud kõrvuti küttimise ja kalastusega inimeste vanimaid elatusallikaid. (ENEKE, 1983)

Eestimaa loodusest võib leida imelisi ande nii leivakõrvaseks, keha ja vaimu turgutamiseks, enda ravimiseks kui ka muul moel oma eluolu täiendamiseks. Igapäevaselt ei märgatagi kui tihedalt ollakse loodusega seotud ja kui palju on inimesi, kes kasutavad seda osalust teadlikult või ehk teadvustamatagi päevast päeva. (Alvela, 2018)

Sügiseti täituvad metsaalused seeneliste ja marjulistega, kes tänulikult seeni ning marju korvidesse nopivad, koju viivad ja nendest imetabaseid hoidiseid valmistavad. Kui seentest korjatakse tavaliselt kõiki söödavaid seeni siis marjadest on põhilised mustikas, pohl, jõhvikas, metsvaarikas, metsmaasikas, murakas ja põldmari. (Alvela, 2018).

Euroopa ajaloolises kontekstis on korilus sageli olnud seotud lihtrahva õigustega metsatoidu või muude avalike toiduallikate kasutamisel. Rändamisvabadus ehk "igamehe õigus" on üldine avalikkuse õigus juurdepääsuks teatud avalikule või eraomandis olevale, tavaliselt harimata maale rekreatiivsel eesmärgil ja koriluseks. Põhjamaades on see muutunud äärmiselt oluliseks mitteäriliseks ligipääsuks marjadele, ürtidele ja seentele, kus avalikud õigused on seaduslikult kaitstud. (Hall, 2013)

Kaasaegne huvi koriluse vastu on kasvanud maahaldajate, poliitikakujundajate, teadlaste ja maaelu arengu spetsialistide hulgas üle kogu maailma (Emery, Martin, & Dyke, 2006) Turismimajanduses on kõige enim levinud on niinimetatud „seeneturism“. Söödavate metsaandide korjamisest on paljudes maapiirkondades üle maailma saanud oluline sissetulekuallikas. Mükoloogilisele tootmisele lisaväärtust andvate tegevuste lai valik (tooraine müük, tootmine, turustamine jne) hõlmab mitmeid turismiga seotud tegevusi, mis võivad meelitada külastajaid

seenekasvatusturismis, mis viib nn mükoloogilise turismini. (Madrado, Peña, & Laleona, 2012)

21. sajandil on küti-korilase tõusule kaasa aidanud kohaliku ja hooajalise toidu söömise populaarsuse kasv ning majanduslangus muutis tasuta toidu kontseptsiooni kindlasti atraktiivseks. (Weston, 2011) On mõistlikke korilasi, kes otsivad säästvalt toitu, kuid nagu iga tööstusharu puhul, on ka neid, kes soovivad kiiresti raha teenida - nende lähenemine on apaadne ja nad ei muretse oma tegevuse mõju pärast. Toitu tuleb otsida hoolikalt ja terve mõistus ütleb, et ala, millele võidaks tulevikus toetuda, ei ole mõtet paljastada. (Weston, 2011) Westoni sõnul jagavad paljud inimesed seda ideaali ja näitavad üles muret pakutava toidu jätkusuutlikuse pärast. Weston tõi näitena Yun Hider'i, professionaalse korilase, kes oma ettevõtte Mountain Food kaudu varustab mõnda riigi parimat restorani ning kes on märkinud, et mõnel juhul võib korilusel olla positiivne mõju, sest näiteks merepeet on sageli ülekasvanud ja teatud koguse lehti eemaldades soodustatakse selle tegelikku kasvu. (Weston, 2011)

Hall (2013) viis läbi uuringu Uus-Meremaal välja selgitamiseks, miks inimesed tegelevad korilusega. Peamiseks põhjuseks nimetasid vastajad, et see on see, mille najal nad üles kasvasid. Uuringus osalesid nii sisserännanud kui ka kohalikud inimesed ning nende vastused erinesid oluliselt. Näiteks erinesid korjatavate seente metsad ja söödavad seeneliigid Euroopast pärit sisserännanute ja kohalike vahel. Seda võib seletada traditsioonidega, millega nad on üles kasvanud. Seega on korilus eurooplaste seas tihedalt seotud nostalgiliste tunnetega. Inimesed korjavad tavaliselt neid taimi ja seeni, mida nad teavad ja tarbivad. (Hall, 2013)

Sellel seoses tugevdab Uus-Meremaa kogemus arusaama, et toidukombed rändavad inimestega kaasas nende rände käigus, kuid see rõhutab ka, et mitte ainult traditsioonilised toidud ise ei tugevda migrantide identiteeti ja pärandit, vaid ka toidu tooraine kogumise viisid. Mõnel juhul on see individuaalne tegevus, kuid teinekord tehakse seda ka koos pere ja sõpradega, lisades seeläbi korilusele ka sotsiaalse mõõtme. (Hall, 2013)

Korilusturismi mõju maamajandusele on arenev uurimissuund, kus enamik rahvusvahelisi ja riiklikke uuringuid keskenduvad peamiselt sellele, kuidas sellist ressursi metsaplaneerimise programmide raames hallatakse. (Madrado, Peña, & Laleona, 2012)

Mükoloogiliste ressursside kasutamise kvantifitseerimisele ja hindamisele suunatud uuringud on siiski lapsekingades. Globaalses mastaabis ei ole usaldusväärset statistikat ega hinnanguid, ja sageli on avaldatud andmed on ainult osalised, hajutatud ja heterogeensed. (Madrado, Peña, & Laleona, 2012)

Mükoloogilise turismi areng viimastel aastatel on seotud sellega, mida Velázquez nimetab maaturismi uuteks suundumusteks, mis hõlmab spetsialiseerumist „unikaalse toote“ loomisele ja

põhineb konkreetsel teemal, nagu koolitusturism, terviseturism jne (Velázquez, 2007, viidanud (Madrazo, Peña, & Laleona, 2012)) Pakkumise seisukohast ei keskendu need mudelid ainult olemasolevale infrastruktuurile. Näiteks mükoloogiline turism hõlmab laia valikut tooteid, mis julgustavad külastajaid mitte ainult tulema sihtkohta, vaid ka tegelema paljude metsaseente kogumisega seotud tegevustega. Sellised algatused kuuluvad hinnastatud turismitoodete kategooriasse, mis hõlmavad giidiga metsaseene ekskursioone, kulinaarseid töötubasid ja metsaseenetoodete müüki;- ning ka mitte hinnastatud tooteid, nagu isejuhitavad ekskursioonid ja spetsialiseerumiskeskused (Lazaro 2008, viidanud (Madrazo, Peña, & Laleona, 2012)).

2. KORILUSTURISMI VÕIMALUSTE HINDAMINE SAAREMAAL

Järgnevas alapeatükis on välja toodud loodusturismi hetkepakkumine Saaremaal, uuringu meetoodika ja korraldus ning tulemused ja analüüs.

2.1. Loodusturismi hetkepakkumine Saaremaal

Saaremaal on suurepärased võimalused loodusturismi nautimiseks. Saaremaa on Eesti suurim saar ja selle loodus on mitmekesine ning pakub palju avastamisrõõmu loodushuvilistele ja matkajatele. Saaremaal võib nautida kauneid loodusmaastikke, nagu mererannad, männimetsad, kadastikud, karstialad ja linnurikkad rabad. Saaremaa rannikul leiab mitmeid kauneid liivarandu, mis on ideaalsed päikeseloojangu nautimiseks ja suplemiseks suvisel ajal.

Loodusturismi võimalused Saaremaal hõlmavad matkamist, jalgrattasõitu, loodusvaatlusi, linnu- ja hülgevaatlusi, kalastamist, purjetamist, loodusharidust ja palju muud. Matkarajad viivad läbi erinevate looduslike piirkondade, kus on võimalik avastada kohalikku taimestikku ja loomastikku ning nautida kauneid loodusvaateid.

VisitSaaremaa veebilehe andmetel on matkaradade poolest on eriti rikas Vilsandi rahvusparki territoorium. Sealtkandist leiab ka saare ühe populaarseima matkaraja, mis asub Harilaiu poolsaarel ning viib kuulsa meres seisva Kiipsaare tuletornini. Mööda Elda-Soeginina matkarada jalutades on kevadeti suur tõenäosus peale sattuda merepiiril lesivatele hüljestele. Adrenaliinijanusemad võivad ette võtta matka läbi vee. Kuusnõmme poolsaarelt algab üle laidude kulgev mitteametlik matkarada, mille teine ots on Vilsandi saarel. Enne sellele rajale asumist tasub kindlasti läbi astuda Vilsandi rahvusparki keskusest Loona mõisas, et üle küsida veetaseme ja tuule prognoos. (VisitSaaremaa, n.d.) Samuti on välja toodud nende lehel ka Koigi raba, kus asub nelja kilomeetri pikkune matkarada. Ning tõelistele matkasellidele mõeldud 260 kilomeetrine matkarada, mis ei ole loodude maha märgitud, kuid annab näpunäiteid mitme päevaseks jalgsimatmaks läbi Saaremaa ning ühendab juba olemasolevaid õppe- ja matkaradu, viies matkajad mere äärde, rappa, metsa, niitudele, raudteele, maalinnadele, kaunitesse küladesse, loopealsele, karstialadele ning allikatele. (VisitSaaremaa, n.d.)

Hülgevaatluseid on võimalik teha aastaringselt ning parim piirkond selleks tegevuseks on Vilsandi rahvuspargi ümbrus ning on korraldatud mitme turismiettevõtte poolt, näiteks Islander, Barrakuuda, Ahoi Västriku ja Pringeldivers, kes viivad soovijad paadiga just sinna, kus hülged asuvad. (VisitSaaremaa, n.d.)

Saaremaa on tuntud ka oma rikkaliku linnustiku poolest, eriti rändlindude ja merelindude rohkuse poolest. Kaks korda aastas on Saaremaa rändlindude pika teekonna üheks peatumispaigaks. Nii kevadel kui sügisel käib rannikul ja merel mitmekesine linnuelu. Pesitsusajal on kõige linnurikkamad just Saaremaa lõuna- ja lääneranniku madalad lähed. Pesitsevate lindude ohutuks jälgimiseks on Kuressaare lähiümbrusesse ja mitmele poole üle Saaremaa ehitatud linnuvaatlustornid. (VisitSaaremaa, n.d.)

Saaremaa loodusturismi võimalused on suurepärased ka veespordi harrastajatele. Saaremaa on ümbritsetud merest ja sellel on palju ilusaid sadamaid ja lahtesid, mis pakuvad võimalusi purjetamiseks, kalastamiseks, kanuumatkadeks ja muudeks veespordi tegevusteks.

Loodusturismi Saaremaal saab nautida aastaringselt, olenemata aastaajast. Talvel pakub Saaremaa võimalusi näiteks talimatkadeks. Kevadel saab nautida õitsevaid kadakaid ja kevadisi rändlindude saabumist. Suvel on ideaalne aeg päikeseloojangute ja rannamõnude nautimiseks, samuti on võimalik korraldada matkasid, telkimisi ja veespordi tegevusi.

2.2. Uuringu metoodika ja korraldus

Käesoleva lõputöö eesmärgiks on uurida, millised on praegusel hetkel Saaremaal pakutavad korilusturismiga seotud teenused ja uurida looduse ning turismiga seotud isikutelt nende nägemust korilusturismi arendamiseks ning sellega seotud tajutavaid kitsaskohti ja positiivseid arenguvõimalusi.

Töö autor otsustas kasutada kvalitatiivse uurimismeetodina süvaintervjuusid antud uurimusülesande lahendamisel. Süvaintervjuude kaudu loodab töö autor saada täpsemat ja põhjalikumat informatsiooni kajastamiseks teemasid, mis on olulised korilusturismi praeguse olukorraga ja tulevikuperspektiiviga seoses.

Autor kasutas uurimustöö intervjuu valimi moodustamisel ettekavatsetud valimi meetodit. Ettekavatsetud valimi puhul valib liikmed valimisse uurija, lähtudes oma teadmistest, kogemustest ja eriteadmistest mõne grupi kohta. Kuna Saaremaal ei ole hetkel otseselt korilusturismi teenuseid pakkuvaid inimesi, kaasas autor uuringusse valdkonnaga kaudsemalt seotuid inimesi, näiteks

bioloog, loodusteadlased, turismiteenuste arendajad. Kokku intervjueriti seitset inimest. Intervjuud viidi läbi 21.veebruari 31.märtsini 2023 aastal.

Intervjuude läbiviimisel toetus autor eelnevalt koostatud stsenaariumile (Lisa 1), mille abil kogus kokku intervjueritavate arvamused. Intervjuude kestus jäi vahemikku 15 - 60 minutit, keskmise pikkusega 25 minutit ning kõik intervjueritavad andsid nõusoleku vestluste salvestamiseks. Intervjuude esimeses pooles keskenduti intervjueritavate seotusele looduse ja turismiga ning antud teemaga laiemalt. Intervjuude teises pooles uuris autor intervjueritavate arvamust korilusturismist ning sellega seotud võimalikest arengusuundadest ning kitsaskohtadest.

Anonüümsuse tagamiseks on intervjuus osalejate nimed asendatud tähtedega A-st G-ni. Intervjueritavate seas oli mitmeid antud teemaga seotud inimesi nagu, bioloog ja matkajuht A, turismiteenuste edendaja B, turismiteenuste pakkuja ja giid C, loodusharidusespetsialist D, taastamisökoloogia teadur E, bioloog F, ettevõtja ja külaelu edendaja G. Intervjuud viidi läbi intervjueritavate poolt valitud kohas (kodus, kohvikus, töökohas).

Kvalitatiivne uurimismeetod oli uuringu läbiviija arvates kõige sobilikum meetod, kuna just kvalitatiivne uurimismeetod võimaldab koguda andmeid põhjuslike seoste leidmisel eelkõige sotsiaal-kultuuriliste probleemistikega seotud uuringutes (Õunapuu, 2014). Intervjuud võimaldavad paindlikkust ja läbi intervjuude sai autor palju detailsemaid ning sügavamaid vastuseid uuritavatele küsimustele (Laherand, 2012)). kuna vestlused toimusid näost-näku vestluse teel, siis sai autor hinnata ja jälgida vastajate kehakeelt ning vastamis viise.

2.2. Uuringu tulemused ja analüüs

Intervjuu tulemused on esitatud autori poolt tekstianalüüsi tulemusena tuvastatud teemade alusel. Peamised teemad, mis intervjuude käigus esile kerkisid, olid seotud elamusteenuse pakkumise potentsiaaliga, teenuspakkujate puudumisega, võimalustega elamusteenuse pakkumiseks ning võimalike koostöid erinevate ettevõtetega ning korilusturismi negatiivsete mõjudega.

Korilusturismi potentsiaal

Intervjueritavad väljendavad usku korilusturismi potentsiaali olemasolusse. Autori arvates on see positiivne märk selle kohta, et korilusturismi arendamine ja kasvamine Saaremaa piirkonnas oleks võimalik.

„Eem, ma arvan, et see on väga äge. Seda, mm, tõenäoliselt see eestlast ei kõneta, sest eestlane oskab ise seda ja eestlaste jaoks on see loomulik ja ta võib olla ei sõida ilmtingimata naaber

maakonda, et seda teha. Aga, välismaalase jaoks on see midagi täiesti teisest maailmast, sest neil ei ole seda harjumust.....“ (Intervjueeritav B)

„Tähendab, korilusturism minu arvates on tore, ta on osa loodusturismist ja miks ta mulle meeldib, et ta õpetab loodust, jällegi, nagu ma rääkisin, et minu ülesanne on õpetada loodust märkama, et selle olen ma endale võtnud selle ülesande sellisena, kuna ma ei ole bioloog. Aga just, et sa õpid märkama ja samas, et sa ei ole mitte metsas passiivne.....“ (Intervjueeritav C)

On oluline märkida, et üks intervjueeritav oli pisut skeptiline korilusturismi potentsiaali suhtes, kuid samas tõi välja, et kui korralduslik pool oleks hästi organiseeritud, võiks see isegi toimida. Sellest võiks järeldada, et kuigi korilusturism võib olla väljakutseid esitav valdkond, võib see siiski olla teostatav, kui sellega kaasnevad korralik planeerimine, juhtimine ja ressursside haldamine.

„No ma olen natukene skeptiline. Kõigepealt on nii, et seda on ajaliselt väga raske..... siis teiseks ma kardan, et huvigrupp võib olla suht piiratud. Ja korralduslikus mõttes on minu meelest nii, et ma tegelikult ei kujuta ette, kui tulevad nüüid korilased, olgu, tegelevad korilusega ka, aga , mis nad oma saagiga peale hakkavad ja, et mille nimel, mille nimel nad tulevad. Aa, looduskaitseks kaalutlused ka, ja see peaks, isegi, kui mingi, see puudutab just neid ravimtaimi, sest marjade osas ei ole oluline ja seente puhul ka mitte niivõrd, et tekib oht mõningaid korjamiskohti üle ekspluateerida. Ja et see nõuab ikka jah tugevat etteplaneerimist. (Intervjueeritav F)

Skeptilisus võib tuleneda mitmetest teguritest, nagu turu suurus ja nõudlus, konkurents, loodusressursside haldamine ja säilitamine, kohaliku kogukonna kaasamine, turismiettevõtete ja teenuste kvaliteet ning kohaliku regulatsiooni ja õigusnormide järgimine. Nende väljakutsetega tegelemine võib nõuda tõsist tööd ja koostööd erinevate sidusrühmade vahel. Kuid korilusturismi potentsiaal võib olla olemas, eriti kui sellele lähenetakse jätkusuutliku ja vastutustundliku turismi perspektiivist. Korilusturism võiks pakkuda unikaalseid ja autentseid kogemusi looduse ja kultuuri vahelise seose avastamiseks ning olla atraktiivne turistidele, kes otsivad erinevaid ja harivaid tegevusi looduses.

Intervjueeritavad tõi ka välja, et korilusturismi raames võib lisaks marjadele ja seentele pakkuda ka erinevaid ravimtaimi, adru, käbisid ja muid looduslikke ressursse, mis on piirkonnale iseloomulikud. Ravimtaimed võivad olla huvitavad turistidele, kes on huvitatud taimede tervendavatest omadustest ja traditsioonilisest ravimtaimedest kasutamisest. Adrud ja käbid võivad olla hinnatud materjalid käsitööks, dekoratsioonideks või muudeks loomingulisteks projektideks.

„Aa, jaa nendele marjadele ja seentele juurde mina paneksin ka ravimtaimed ja niisugused taimete objektid. Noh, nagu pune ja vesimünt ja võib olla angervaks ja noh näiteks leesikalehed on ju väga populaarsed, kuigi neid saab ka hõlpsalt apteegist.“ (Intervjueeritav F)

„Eks esimesena tulevad ikka meelde need seened, marjad. Siis on, mis adrust teha saab, mina ei tea, me oleme ju rannarahvas, et mis sellest teha annab, noh, nad teevad seda agarit, üks ole, marmelaadirand ma ütlen selle kohta. Ja mis sealt veel korjata annab, pähkleid annab ju korjata näiteks üks ole, kädidest saab midagi teha.“ (Intervjueeritav C)

„No ma arvan, et väga tore ja uus asi on adru ja mereheidise, niisugune, mis väetiseks kõlbab, selle korjamine ja selle väärtustamine nii põllumullaks kui ka siis agariks. Näiteks kädide korjamine, sellel eesmärgil, et uut metsa saada.“ (Intervjueeritav D)

Ravimtaimede, adru, kädide ja teiste looduslike ressursside lisamine korilusturismi pakettidesse võib pakkuda mitmekesisemaid kogemusi ja atraktsioone turistidele ning suurendada korilusturismi potentsiaali. See võib hõlmata näiteks õppimisvõimalusi ravimtaimede äratundmisel, nende kasutamisel ja töötlemisel, kädide ja adru korjamise tehnikaid ning nende kasutamist käsitöös või muudes praktilistes tegevustes. Oluline on siiski tagada, et korilusturism toimuks vastutustundlikult ja kehtlikult, järgides loodusressursside säästva kasutamise põhimõtteid. See hõlmab näiteks kehtivate seaduste ja regulatsioonide järgimist, kohaliku looduse ja kultuuripärandi austamist, korilusturismi tegevuste haldamist nii, et see ei kahjustaks looduskeskkonda ega ohustaks loodusressursse ning kaasatuse tagamist kohalike kogukondade ja kultuuriliste teadmiste austamist.

Teenuspakkujate puudus

Intervjueeritavad rõhutasid, et selline turg on hetkel katmata, ehk puuduvad võimalused, kus inimesed saaksid osaleda korraldatud korilusturismi programmides või teenustes, mis võimaldavad neil korjata looduslikke ressursse ning õppida sellest protsessist

„Mm, ma ei ole väga süvenenud, ma ei tea, kas üldse pakutakse niisugust, et keegi ütleb, et on võimalus nagu marjule minna.“ (Intervjueeritav A)

„Ma ei ole kursis, et keegi seda pakuks. Võib olla siis nii salaja, et ei reklaami end sedasi.“ (Intervjueeritav G)

„Selles mõttes, see, see töö on tegemata, et ma ei tea neid üldse, aga see võimalus on küll olemas. Aga jah, ma niimoodi ei mõista vastata sulle täpsemalt vist.“ (Intervjueeritav C)

Samas mainiti ka, et mõned ettevõtted või isikud on aeg-ajalt pakkunud korilusturismi teenuseid, kuid see ei ole olnud püsiv. See viitab, et hetkel on turul olemas osalised korilusturismi pakkumised, kuid need ei ole regulaarsed ega stabiilsed.

„Ma tean, et RMK pakub päris palju niisugust võimalust, et neil on oma koduleheküljel kohe viide, kus kohas on kõige paremad marjakohad, kus kohas on seenekohad ja korraldab ka üritusi. Korilusega seoses korraldab ka Kuressaares siis Saaremaa Muuseum, Viki talumuuseum, mis kuulub ka selle alla. Ja paljud koolid teevad ja mõned külaseltsid ka. Nii, et, ma ei tea kas nad just nii palju nüüd marja korjamise peal, aga seenekoriluse peale küll. Ja siis on tehtud päris palju niisuguseid õppepäevi ja on korraldatud sündmusi, mis siis ka seda niisugust korilust ka kestlikult ja säästlikult õpetab.“ (Intervjueeritav D)

„Aga, kes meil siin Saaremaal veel neid asju pakub, ma tean, et seda metsikut, või tähendab, loodusest pärit toitu pakuvad siin Pilguse omad, et nemad vist edendavad praegu seda liini natuke. Ja Pädaste teisel pool siis üks ole, see pole küll enam Saaremaa vaid Muhu, üks ole, et see on juba täitsa omaette värk seal. Et seda tehakse. Aga kuidas ja kui palju.“ (Intervjueeritav C)

„No seeneomad ei ole meil ka tegelikult nagu päris korilusele suunatud, neid korraldabki muuseum nagu. Ja Saaremaa muuseum reklaamib neid välja kui seeneõppimisi, aga neid on juba palju aastaid tehtud ja ikkagi kolm neljandikku inimesi tuleb selle mõttega, et ta saab ka korvi täis, ja mõni aasta kui on halvem aasta, või mitte aasta, vaid lihtsalt see hetk, kui seda reklaamitakse, et mõni ei saa nagu midagi ja on natuke nagu nõrdinud.“ (Intervjueeritav A)

Nišiteenus

Kuna korilusturismi ei ole Saaremaal veel laialdaselt pakutud, siis võiks see olla nišitoode, mis võiks pakkuda turistidele unikaalseid ja haruldasi kogemusi. Uudsus ja eristumine võivad olla olulised tegurid turismisektoris, kuna turistid otsivad sageli uusi ja erinevaid elamusi ning võivad olla valmis proovima midagi, mida mujal ei pakuta.

„...teine asi, et kuna teda ei tehta, siis ennast nagu selle niši kaudu välja pakkuda on võibolla ka selles mõttes tore....see korilusturismi sõnagi on üsna uudne alles üks ja see on väga äge teema, see on väga nišikas teema ja seda võiks ju hakata siin täiesti ju vaikselt tiksutama.“ (Intervjueeritav C)

„Muidugi Saaremaa puhul tuleb välja mõelda need kindlad asjad, mis siin nagu väga hästi toimivad. Seened, mõned taimed, mida meil rohkem on ja kui selle õige nišši arendaja või

turismitegija välja mõtleb, siis ma usun küll, et see hakkab siin toimima. Huvitav, selle peale ei ole veel keegi nagu tulnud.“ (Intervjueeritav A)

„Inimesed on kuidagi võõrdunud metsas käimisest ja rannas, et noh, inimesed ei kasuta enam niiviisi seda maad, eks ole. Kõike on saada ilma selleta, et sa lähed sinna ja see väljavaade ongi nagu niisugune niši toodete tegemine ja vabaaja veetmine.“ (Intervjueeritav D)

Nišiteenuse puhul on oluline rõhutada selle eripära, unikaalsust ja Saaremaa, kui sihtkoha, eripära. Turistidel oleks huvitav ja atraktiivne kogeda Saaremaa loodust, taimi, marju, seeneid ja ravimtaimi ning õppida tundma saare kultuuripärandit. Samuti võib korilusturismi nišiteenus olla sobiv neile, kes hindavad jätkusuutlikku ja looduslähedast elustiili ning soovivad kogeda autentset Saaremaa kogemust.

Lisaks on oluline pakkuda kvaliteetset teenust, hoolitseda selle eest, et korilusturismi tegevused oleksid ohutud, vastutustundlikud ja keskkonnasõbralikud ning, et need järgiksid kõiki kehtivaid seadusi, eeskirju ja lubasid seoses looduse ja taimede kogumisega. See võib aidata luua positiivset mainet ja usaldust korilusturismi nišiteenuse suhtes ning tagada korduvad külastused ja soovitud turistide poolt.

Teenuse pakkumise võimalused

Korilusturismi teenuse pakkumiseks Saaremaal võib olla mitmeid võimalusi. Intervjueeritavad töid välja mõned võimalikud viisid, kuidas korilusturismi teenust Saaremaal pakkuda.

Üheks väljapakutud võimaluseks oleks luua kombineeritud turismi marsruut, kus üks päev on pühendatud korilusele ja tutvustab inimestele Saaremaa loodust ja koriluskultuuri. Marsruudil võib olla mitmeid peatuspunkte, kus külastajad saavad korjata erinevaid loodusande, nagu marjad, seened, ravimtaimed jne. Samuti võib korraldada giidiga ekskursioone, kus külastajad saavad õppida korjamise tehnikaid, kohalikku taimestikku ja looduskaitset.

„Saaremaa loodusest neid häid objekte välja valida, siis see peab ikka olema kombineeritud, mitte asi iseenesest vaid ta peab olema muu turismiga seotud. Noh, kas Saaremaad tutvustava marsruudi sisse panna näiteks üks päev, kus eelkõige tutvustada ja anda ka korjamise võimalus, eks ole, et on üks või mitu marsruuti selliseid Saaremaal, kus oleks sees üks koriluse päev.“ (Intervjueeritav F)

Üks intervjueeritav rõhutas giidi rolli teenuse pakkumisel ja kõneles vajadusest omada teadlikku giidi, kes valdaks keelt, mõistaks ja austaks loodust ning suudaks korraldada turundust

korilusobjektide kogumise ja sellest tuleneva tegevuse edendamiseks. Teadlik giid on oluline, sest ta saab olla kohalike ja välisküllastajate jaoks teejuhiks ning jagada teadmisi korilusobjektide kogumise kohta, samuti tagada turismi jätkusuutlikkuse ja vastutustundlikkuse põhimõtete järgimise.

„Kõige pealt on vaja giidi, kes teab, mis asja tohib suhu toppida ja mida millega teha saab. Kes ühtepidi valdab keelt, teisipidi mõistab ja tahab käituda ja kolmas asi on, et tunneb loodust. Ja see on nüüd üks väga selline tähtis asi, eks ole. Teine asi on turundus, et ma pean selle välja pakkuma. Ja pakkuma teda sellise häälega välja ja sellisel moel, et seda kuulda oleks. Sest üks asi on seda pakkuda siseturistile, teine asi välisturistile. Nii, siit läheme juba turunduse teemade peale juba edasi, eks ole.“ (Intervjueeritav C)

Lisaks korilusele võib kaasata ka loodushariduse komponendi, kus küllastajad saavad õppida kohalikust taimestikust ja loomastikust, kohalikest traditsioonidest ja kultuurist. See võib hõlmata giidiga ekskursioone, õppeprogramme, töötubasid ja interaktiivseid tegevusi, mis aitavad küllastajatel mõista Saaremaa looduse ja koriluskultuuri olulisust.

„Meil on puhas loodus ja see potentsiaal, seda annab pakkuda tõesti kõigile. Seda annab pakkuda nii töökollektiividele, klassidele, lasteaedadele, vanaemadele, no kellele iganes. Et inimesed ju tegelikult enam ei tunne marju, inimesed ei tunne enam seeni. Minule on tulnud vastu isa, laps on tal kukil, ja ta näitas mulle, oli see mustikas või oli see jõhvikas, ja küsis kas seda tohib süüa. Noh, ma olin üllatunud, aga niimoodi on. Inimesed ei tunne tegelikult, noh sinilille lehti ei sööda küll eks ole, aga inimesed enam ei tunne sinilille lehti. Rääkimata muust. Et tegelikult siin on see hariduslik aspekt on üks asi...“ (Intervjueeritav C)

„..... noh tegelikult oleks ju väga huvitav korraldada selliseid, või noh, niisugune tsükel võiks ju olla, kus tutvustatakse metsamarju kõiki, nende söödavust ja mürgiseid ja noh seentega samamoodi.“ (Intervjueeritav F)

„Kui see on väga toredasti välja reklaamitud, siis see võib olla hooajaline ja siis mitte saagi peal välja, vaid ma mõtlen, et just niisugune looduses olemine ja looduses õppimine ja nende taimede ja nende viiside propageerimine.“ (Intervjueeritav D)

Hooajalisus ja kohandatavus, oluline on olla paindlik ja kohandada teenuseid vastavalt hooajale ja oludele. Näiteks võib koriluse päevadeks sobiv aeg olla marjade ja seente hooaeg, ning teenuseid saab kohandada vastavalt konkreetsetele korilustingimustele. Samuti võib kaaluda erinevaid

teenusepakette ja valikuvõimalusi, et pakkuda erinevate huvide ja vajadustega küllastajatele sobivaid võimalusi.

„Noo, eks see on selline hooajaline ja sõltub aastast. Kuidas üldse midagi on, et sa ei saa nagu kindlalt väita, et sul, ma ei tea 10.juulil on suur maasikaväli, noh, et inimene tahab võib olla oma reisi kuu ega ette planeerida, et siis sellist asja reklaamida ei saa. Et see on ikka pigem selline spontaanne ja kui sa nagunii pakud, näiteks on sul see turismitalu, et siis sul tulevad inimesed ja siis sa võid pakkuda sellist varianti, kui sa tead, et praegu on see seene või maasika hooaeg ja sul on mingi koht, kus saab midagi korjata, et siis nagu. Aga sa ei saa seda nagu väga ette planeerida, need ju kõik sõltuvad, eriti seened, ilmast.“ (Intervjueeritav E)

Üheks võimaluseks oleks siduda korilusturismi teenus taluturismi teenusega, kus inimesed saavad ööbida ja peatuda kohalike perede juures, kes on kursis kohaliku looduse ja koriluskultuuriga. Pererahvas saab juhendada küllastajaid korjamise kohtadesse, aidata korjatud saagi realiseerimisel ja jagada teadmisi kohaliku looduse ja koriluskultuuri kohta. See võib olla suurepärane võimalus tutvustada kohalikku kultuuri ja elustiili ning luua autentne kogemus küllastajatele.

„Näiteks on neid inimesi, kes on tulnud, nüüd enam mitte, aga Venemaalt näiteks siia lausa seeni korjama ja nad leiavad, et siin on nii ilusad metsad ja nii mõnus on korjata ja naudivad siin siis turismitalude teenuseid. Ja siis korjavad seeni ja osa võtavad kaasa ja osa jääb siis turismitalu söögiks. Nii, et nendel on kohe lihtsalt selline käimise huvi. Et niisugust asja võiks täiesti oma turismitaludes, kus on selline ressurss olemas, propageerida ja leida sellised inimesed. Aga ma ütlen, et üksik hääl on väike, seda peaks tegema ka siis juba nii, et koordineeritult.“ (Intervjueeritav D)

Selline lähenemine, kus Saaremaa looduse ja korilusega seotud turismiteenused on kombineeritud teiste turismi- ja loodusharidusega seotud tegevustega, võib olla atraktiivne ja mitmekülgne viis teenuse pakkumiseks.

Korilusturismi suurimad ohud

Intervjueeritavad tõid välja, et massiturism võib olla ohtlik, eriti kui see mõjutab haavatavaid looduskeskkondi nagu rabad või teised taimede kasvukohad. Looduse kurnamine ja reostamine on ühed peamised ohud, kui palju inimesi korraga looduses käib. Eriti tundlike ökosüsteemide, nagu kaitsealade, puhul võib suur küllastajate hulk põhjustada loodusele kahju, sealhulgas taimede tallamist, mulla erosiooni, veereostust ja loomade elukeskkonna häirimist. Näiteks Viru raba on

tuntud näide Eestis, kus massiturism on põhjustanud mitmeid negatiivseid mõjusid, sealhulgas liigset tallamist, prügreostust ja liigset koormust looduskeskkonnale. Samuti võib massiturism mõjutada kohalikku kultuuri ja elanikkonda.

„Massiturism. Tähendab, üks on see Viru raba näide. See on seal Loksa teeääres, Loksa teeristis seal Lahemaal. Seal on niimoodi, et noh, läheb ikka paljukuks, sest ta on väga hästi Tallinnale ligidal.“ (Intervjueeritav C)

„No eks ikka seda, et kui see nagu väga massiliseks ja ülipopulaarseks muutub, et siis, noh, kurnavad metsa ära ja tallavad ja sodistavad ja. Et see peab olema ikka kuidagi niimoodi valitud kohtades ja selgelt reguleeritud.“ (Intervjueeritav E)

Intervjueeritavad rõhutasid, et looduskaitseaspekt on samuti oluline, kuna reguleerimata loodusturism võib avaldada negatiivset mõju taimede ja loomade elupaikadele väljaspool kaitsealasil, kui külastajad liiguvad laialdaselt ringi ja võivad kahjustada tundlikku looduskeskkonda. Seetõttu on oluline, et turismi arendamine looduses toimuks kooskõlas looduskaitse põhimõtetega ning võetaks meetmeid looduskaitse objektide kaitsmiseks ja jätkusuutliku kasutamise tagamiseks.

„No üks on jah see looduskaitsealine aspekt, et mõnda objekti üle ei kasutataks. Siis veel ka , et tekib oht ka kaitsealadele, noh, niisuguste asjade kavandamisel peab olema kahtlemata kursis looduskaitse objektidega ja sealsete kaitse eeskirjadega, sest vöõnditi seal on mõned asjad lubatud, mõned asjad keelatud, et niisugused asjad peavad selged olema. Ja siis üle-ekspluateerimise oht on ka nendel tavalistel liikidel väljaspool kaitsealasil. Et kui massid hakkavad, või noo mis massi, pigem, kui see muutub regulaarseks, siis võib just sellega probleeme tekkida, et see üle-ekspluateerimise oht on olemas.“ (Intervjueeritav F)

Seega on vajalik, et turism looduses oleks hästi planeeritud, reguleeritud ja kontrollitud, et vältida negatiivseid mõjusid keskkonnale, kohalikule kogukonnale ja kultuurile. Kohalike kogukondade kaasamine ja nende huvide arvestamine, jätkusuutliku turismi põhimõtete järgimine ning loodus- ja kultuuripärandi kaitsmine on olulised tegurid, mis aitavad vältida turismi negatiivseid mõjusid looduses ja säilitada looduslikke ja kultuurilisi väärtusi tulevastele põlvkondadele.

Koostöö võimalused

Intervjueeritavad tõid välja, et koostöövõimalused korilusturismis võivad olla mitmekülgsed. Ühe võimalusena nähakse koostööd RMK-ga (*Riigimetsa Majandamise Keskus*) või teiste maaomanikega, kes pakuvad korilusturismi võimalusi. RMK omab informatsiooni selle kohta, kus miskit kasvab ja millised piirkonnad on korilusturismiks sobilikud.

„Pigem võibolla need, kes seda korilusturismi pakuvad, et näiteks RMK-ga, et nende käest nagu infot saada, kus miskit kasvab ja ega grupiga sa ei või ju eramaale ka ju väga minna. Et siis võibolla nagu peakski selles mõttes nagu koostöö olema, ütleme RMK ja nende pakkujate vahel.“
(Intervjueeritav A)

Avaldati ka arvamust, et võiks olla ka võimalus korjata taimi eramaadel, kui selleks on olemas kokkulepe maaomanikega. Maapiirkondades võib olla väljakutseks see, et paljud alad on eraomandis ja omanikega tuleb suhelda ning kokkuleppeid saavutada. Eriti kehtib see korilusobjektide kogumisel ja kaasa viimisel, kuna see võib olla vastuolus maaomanike huvidega. Seetõttu on oluline leida koostööpartnereid kohalikust elanikkonnast ja ettevõtlussektorist, et saavutada vastastikku kasulikke kokkuleppeid.

„Meil on hästi palju eramaid ja see võib nagu teha raskeks selle, see eeldab igasuguseid erinevaid kokkuleppeid ja asju. Et kui sul on nii palju eramaad ümberringi, siis sa ei tohi ju seal tampida, ennekõike siis veel midagi korjata sealt ja kaasa viia, et see on nagu keelatud. Aga kokkulepetega saab alati seda teha, et siis saab ka kohalikust elanikkonnast seda ka koostöö partner lõpuks., sest tegelikult ongi ju enamik inimesi eri piirkondades ju ongi juba ju ettevõtlusega seotud. See partnerlus kohalike ja ettevõtjatega on ju number üks asi, et ega sa üksinda ei saa siin ju nagunii mitte midagi teha, eriti sellises valdkonnas.“ (Intervjueeritav G)

Partnerlus kohalike elanike ja ettevõtjatega võib olla võtmetähtsusega, eriti kui tegemist on piirkondade arendamise ja turismiga seotud projektidega. Sellepärast on oluline leida tasakaal korilusobjektide ja maaomanike õiguste vahel ning olla avatud koostööle ja läbirääkimistele kohalike elanike ja ettevõtjatega, et saavutada vastastikku kasulikke lahendusi.

Lisaks võib korilusturismi pakkujatel olla koostöövõimalus majutusettevõtetega. Kuigi teenuspakkujal endal ei pruugi olla majutusvõimalust, võib ta informeerida piirkonnas tegutsevaid majutusettevõtteid oma teenustest ja sellest, kuidas see võib olla atraktiivne nende klientidele.

Samuti võib olla võimalus koostööks reisibüroodega, kes võivad pakkuda individuaalturistidele või rühmareisijatele korilusturismi teenuseid.

„Et seda on lihtsam millegi juurde pookida. Aga kui sul endal ei ole seda majutust, aga sa tead, et piirkonnas on palju majutajaid, siis neid informeerida lihtsalt sellest, et see on teenus, mida sa pakud ja, et see on midagi, mida nemad saavad oma klientidele pakkuda. Reisibüroodega, noh niipaljudest, kui tänapäeval reisibüroode kaudu liigub rahvast, et pigem on ta hetkel selline individuaalturist selle rühmareisija ees, aga kindlasti on potentsiaali koostööks, et koos jõuab kaugemale kui üksinda, igatahes.“ (Intervjueeritav B)

Üks intervjueeritav tõi välja, et kõige efektiivsemalt toimiks korilusturismi teenus, kui teenusepakkujad ühineksid ja leiaksid võimalusi oma loodusväärtuste, nagu seente, marjade ja muude sarnaste saaduste, parimaks ära kasutamiseks. Ühine tegutsemine võib olla kasulik, et kehtestada reeglistik ja eesmärgid, et tagada loodusressursside säästev kasutamine ning vältida looduskao tekkimist.

„Teenusepakkujad ühinegu. Ja jälle, leidku võimalusi, kuidas kõige paremini oma, siis, metsast, mereäärest, raiesmikest, kadastikest korjatud loodusväärtus siis, no näiteks seente, marjade ja muude niisuguste, mida vähegi saaks pakkuda. Tehku oma ühing, oma, niisugune reeglistik, oma eesmärgid, et ei oleks nagu mingisugune looduskadu sellega ja siis on võimalus ka oma tooteid siis selles reklaamida. Et, no, korilus on näiteks üks selline näide, mis ei ole nagu ühinemise juures, aga mis täiesti ilusasti töötab ja täiesti, noh nagu, siin Saaremaal, ma ei teagi, et mujal see oleks nii populaarne, aga Saaremaal on ju näiteks seesamune kadaka võsude väärtustamine, et tehakse kadaka siirupit ja see on nüüd ju kuulus küll üle Eesti.“ (Intervjueeritav D)

Koostöövõimalused võivad aidata laiendada sihtgruppi ja jõuda kaugemale, kui tegutsetakse üksi. Oluline on luua vastastikku kasulikud suhted erinevate partneritega ja leida viise, kuidas üksteist toetada ja teenuseid täiendada, et pakkuda atraktiivseid korilusturismi kogemusi külastajatele.

„Ma arvan niimoodi, et üks asi on, mmm las ma nüüd mõtlen, kust aspektist ütlen. Ütleme mina, kui giid, mina kui väikeettevõtja, turismiettevõtja, üks punkt on sedasi, et teiste ettevõtjatega koostööd teha. Nendele näiteks, kes näiteks tegelevad toidutootmisega, eks ole, kas nad on siis restoranid, või keedavadki moose purki, nagu need Ehe märgise omad, eks ole. Et näiteks korjata neile mingeid asju ja nemad siis teevad ja toodavad.“ (intervjueeritav C)

Koostöö on oluline märksõna, et saavutada edukaid tulemusi. Teenusepakkujad võivad koostööd teha kohalike partneritega mitmel tasandil, näiteks lubade saamiseks, toodete ja teenuste turustamiseks ning pakettlahenduste loomiseks, mis oleksid atraktiivsed erinevatele sihtrühmadele, sealhulgas ka turistidele väljastpoolt piirkonda või isegi välismaalt. Edukas koostöö võib tähendada, et teenused ja tooted on hästi välja arendatud, turustatud ja pakutakse kliendile terviklikku kogemust. Samuti on oluline arvestada, et piirkond võib olla kaugel mandrist või välismaalt pärit turistide jaoks. Seetõttu on oluline, et teenused ja tooted oleksid atraktiivsed ning pakutaks täispaketti, mis hõlmab mitmeid erinevaid aspekte ja tegevusi. See võib hõlmata näiteks mitmekesist tootevalikut, teenuste kvaliteeti, loodus- ja kultuurikogemusi ning hästi toimivat turundust ja müüki.

„Kui sina tood, a’la, noh, võtame kuskilt keskelt läbi, noh näiteks sealt Lümandast, võtame need siirupiemandad onju, et ega siis nendel on ka ju kliente vaja. See ongi see, et nemad tegelevad ainult oma asjaga, aga kui sa tood neile kliendid läbi selle näiteks, et nemad lubavad sul oma maadelt korjata kadakamarju onju, et siis seal on juba ju koostöö olemas. See on lihtsalt serveerimise küsimus, et nende koostöö momentide otsimise küsimus, et mida sa koostööks nagu pead onju. Kas ainult seda, et sa saad luba või on koostöö juba seal natukene laiahaardelisem, et sa ka turundad neid ja sa saadki oma toote ja teenuse sellepeale üles ehitada näiteks. Et seal on nagu mitu erinevat asja sees, et piirkond on ju kaugel, kui me räägime mandrist või ka mingist Euroopa turistist onju, et kui ta siia juba tuleb, et see toode või teenus peab olema siis tema jaoks juba niivõrd ülesehitatud, läbimõeldud ja arendatud, et ta saabki nagu sellise täispaketi siit. Et ta ei tule mingi ühe asja pärast ainult.“ (Intervjueeritav G)

Seega oleks korilusturismi edukaks arendamiseks oluline, et teenusepakkujad ühineksid, loodaksid koostööpartnerlusi kohalikega ning arendaksid läbimõeldud tooteid ja teenuseid, mis vastavad turunõudlusele ja kohalike loodusväärtuste säästvale kasutamisele.

3. JÄRELDUSED JA ETTEPANEKUD

Antud peatükis toob autor välja korilusturismi teenuse kitsaskohad ning esitab edasised võimalused teenuse arendamiseks.

3.1 Korilusturismi teenuse arendamise kitsaskohad

Korilusturism ehk metsamarjade, seente ja teiste looduslike toiduainete korjamise ja nende kasutamise turismivorm võib olla atraktiivne ja jätkusuutlik viis looduselamuste pakkumiseks turistidele ning kohaliku kultuuri ja traditsioonide tutvustamiseks. Siiski võib korilusturismi arendamisel esineda mitmeid kitsaskohti.

Loodusressursside säilitamine on oluline, kuna korilusturism sõltub otseselt metsade, märgalade ja teiste looduslike piirkondade säilimisest ja nende ressursside säästlikust kasutamisest. Oluline on tagada, et korilusturism ei kahjustaks looduskeskkonda ega ohustaks korjatavate toiduainete kättesaadavust tulevastele põlvkondadele. See nõuab jätkusuutliku loodushoiu põhimõtete ja parimate tavade rakendamist, sh korjatavate looduslike toiduainete reguleerimist, piirangute kehtestamist ja järelvalvet. Korilusturismi käigus võivad turistid koguda loodusressursse, nagu marjad, seened, ravimtaimed jms, mis võib kaasa tuua ülemäärase korjamise ja loodusressursside ammendumise. See võib kahjustada kohalikku loodust ja elupaiku ning mõjutada negatiivselt ökosüsteemide tasakaalu ja bioloogilist mitmekesisust.

On oluline austada kohalikke kogukondi, nende teadmisi ja oskusi, ning kaasata neid korilusturismi arendamisse. Samuti on oluline austada kohalikke õigusi ja tavasid, sealhulgas intellektuaalomandi õigusi seoses kohalike teadmistega seente, marjade ja teiste looduslike toiduainete korjamise kohta. Kultuurilised erinevused võivad tekitada vastuolu turistide ja kohalike elanike vahel, näiteks seoses kommete, tavadega, maakasutusega ja pärandiga seotud küsimustes. Korilusturismi arendamisel võib tekkida turismimõju kohalikele elanikele, näiteks muutused nende elatusallikates, traditsioonilistes teadmistes ja oskustes ning kohalikus kultuuris. Turistide suurenenud külastus võib samuti mõjutada kohalikku infrastruktuuri, nagu teid, majutust

ja veevarustust, ning võib tekitada ka sotsiaalseid ja majanduslikke muutusi kohalikes kogukondades.

Turvaline ja vastutustundlik käitumine teenuse kasutamisel on samuti olulisel kohal. Korilusturism võib olla seotud teatud riskidega, nagu metsade ja märgalade ohtlikud piirkonnad, mürgiste taimede ja seente esinemine, ilmastikuolude mõju jne. On oluline tagada turistide turvalisus ja vastutustundlik käitumine looduses, sh teadlikkus korilusturismi ohutusnõuetest ja -juhistest.

Korilusturismi reguleerivad sageli erinevad seadused, määrused ja eeskirjad, mis võivad olla piirkonniti erinevad ja võivad mõjutada korilusturismi arengut ja käitumist. Näiteks võib olla vaja lubasid korjatavate toiduainete korjamiseks või piiranguid teatud aladel korjamisele. Korilusturismi arendamisel tuleb arvestada kohalike regulatsioonidega.

3.2 Võimalused teenuse edasiseks arenguks

Korilusturismi arendamiseks on mitmeid võimalusi, mis võivad sõltuda piirkonna eripäradest, kohalike kogukondade vajadustest ja turismisektori arengutasemest. Autor on välja toonud mõned võimalused korilusturismi arendamiseks:

1. Koostöö kohalike kogukondadega võib pakkuda võimalusi. See võib hõlmata kohalike teadmiste ja oskuste austamist, traditsioonide ja pärandi tutvustamist, korilusturismi kogukonnapõhiste ettevõtete toetamist ja kohalike inimeste kaasamist turismitegevuste planeerimisse, juhtimisse ja tulude jagamisse;
2. Korilusturismi edendamiseks on vaja teadlikku turundust ja turismiteenuste arendamist. See võib hõlmata korilusturismi sihtturistidele suunatud turunduskampaaniaid, turismiteenuste mitmekesistamist ja kvaliteedi parandamist, teadlikkuse tõstmist korilusturismi võimalustest ning turismitegevuste ja -marsuutide loomist;
3. Korilusturismi arendamiseks on oluline tõsta nii turistide kui ka kohalike elanike teadlikkust korilusega seotud teemadest, sealhulgas jätkusuutlikust korjamisest, looduskaitsest, ohutusest ja vastutustundlikust käitumisest looduses. See võib hõlmata haridusprogramme, koolitusi ja teavituskampaaniaid;
4. Korilusturismi arendamiseks on oluline teha koostööd erinevate huvigruppidega, nagu valitsusasutused, looduskaitseorganisatsioonid, turismifirmad, kohalikud ettevõtted ja kogukonnad. See võib hõlmata partnerlussuhete loomist, ühistegevust ja ressursside jagamist korilusturismi arendamiseks;

5. Korilusturismi arendamisel tuleb järgida jätkusuutliku turismi põhimõtteid ja looduskaitsealist lähenemist. See hõlmab loodusressursside säästlikku kasutamist, looduskaitsealade ja kaitsealuste liikide kaitset, ökoloogilist taastamist ja keskkonnamõju hindamist.

Kõik nimetatud teemad on olulised ja vajavad uue turismitoote arendamisel tähelepanu.

KOKKUVÕTE

Loodusturism keskendub looduselamuste pakkumisele ja kasutab selleks looduskeskkonda ärilistel eesmärkidel. Loodusturismi edukaks toimimiseks peavad looduskeskkonda kasutavad ettevõtted tagama loodusväärtuste säilimise. Looduses elamine, selle meeleline kogemus toob kaasa kauni, optimistliku ja eluks avatud hinge. Loodusturismi pakkumise kaudu jagatakse seda vaimustust inimestega, kes külastavad neid erilisi paiku looduses. Saaremaa loodus on rikkalik ja ressursirohke ning loodusturismi piirkonnaks ideaalne.

Selleks, et täita lõputöö eesmärki ja uurida Saaremaa potentsiaali korilusturismiks, viidi läbi kvalitatiivne uuring, kus intervjueriti erinevate taustadega eksperte, sealhulgas biolooge, turismiteenuste edendajat, turismiettevõtjaid, taastamisökoloogia teadurit ja loodushariduse spetsialisti.

Empiirilise osa tulemuste põhjal valmis analüüs, kus kokku võeti peamised kitsaskohad ja võimalused korilusturismi arendamiseks Saaremaal. Uuringu tulemused näitasid, et Saaremaal on olemas ressursid ja võimalused korilusturismi arendamiseks.

Näiteks mainiti, et korilusturism võiks rikastada Saaremaa turismimaastikku, pakkudes uudseid ja autentseid elamusi turistidele. Samuti võiks korilusturism aidata pikendada turismihooaega, kuna see oleks atraktiivne tegevus nii suvel kui ka sügisel, kui taimed ja seened on rohkem saadaval.

Samas tõid intervjueritavad välja ka mõningad ohud ja takistused korilusturismi arendamisel Saaremaal. Märjiti, et korilusturism võib kaasa tuua loodusressursside ülekasutamise ja liigse rahvamassi liikumise teatud piirkondades, mis võib kahjustada loodust ja kohalikku ökosüsteemi. Lisaks võib korilusturismi arendamine nõuda teadmiste ja oskuste olemasolu nii korilusturistidelt kui ka kohalikest teenusepakkujatelt, mis võib osutada väljakutseks.

Analüüsi tulemused võivad olla abiks edasiste sammude ja tegevuste planeerimisel korilusturismi potentsiaali realiseerimisel Saaremaal.

SUMMARY

Nature tourism focuses on providing nature-based experiences for commercial purposes, utilizing the natural environment. Businesses that use the natural environment must ensure the preservation of natural resources to ensure successful operation of the nature based tourism offering. Living in nature and experiencing it with all senses nourishes a beautiful, optimistic, and open-minded soul. Through nature tourism offering, this enthusiasm is shared with people who visit these special natural places. Saaremaa's nature is rich and resourceful, making it an ideal region for nature tourism.

To fulfill the goal of the thesis and explore the potential of foraging tourism in Saaremaa, a qualitative study was conducted, involving interviews with experts from various related backgrounds, including biologists, tourism service promoters, tourism entrepreneurs, restoration ecology researchers, and nature education specialists. The results of the study showed that Saaremaa has the resources and opportunities for developing foraging tourism.

Based on the results of the study, several positive factors were identified that could accompany the development of foraging tourism in Saaremaa. For example, it was mentioned that foraging tourism could enrich the tourism landscape of Saaremaa by offering novel and authentic experiences to tourists. Additionally, foraging tourism could help extend the tourism season, as it would be an attractive activity both in summer and autumn when different plants, berries and mushrooms are more abundant.

At the same time, the interviewees also highlighted some risks and challenges in promoting foraging tourism in Saaremaa. It was noted that foraging tourism could lead to overexploitation of natural resources and excessive movement of crowds in certain areas, which could harm the environment and local ecosystems. Furthermore, developing foraging tourism may require the presence of knowledge and skills from both foraging tourists and local service providers, which could pose challenges.

The findings from the analysis of the empirical research can provide insights and aid with planning further steps and activities in realizing the potential of foraging tourism in Saaremaa.

KASUTATUD ALLIKATE LOETELU

- Alvela, A. (2018). *Targu Talita käsiraamat- Metsasaadused ja -annid*. AS Ekspress Media. Tsiteeritud 13. 02 2023. a.
- Boswijk, A., Thijssen, T., & Peelen, E. (2007). *The Experience Economy: A New Perspective*. 223. Pearson Education. Kasutamise kuupäev: 30. 01 2023. a., allikas <https://books.google.ee/books?id=KwcGY3q-nzEC&printsec=frontcover#v=onepage&q&f=false>
- Chan, J. K., & Baum, T. (2007). *ResearchGate*. (A. P. Research, Toim.) doi:10.1080/10941660701761027
- Conti, E. (2018). *ResearchGate*. Kasutamise kuupäev: 10. 02 2023. a., allikas Nature-based tourism and experience value co-creation on Instagram: https://www.researchgate.net/publication/325689455_Nature-based_tourism_and_experience_value_co-creation_on_Instagram
- Crompton, J. L. (1979). *ScienceDirect*. doi:[https://doi.org/10.1016/0160-7383\(79\)90004-5](https://doi.org/10.1016/0160-7383(79)90004-5)
- Eller, P. (2006). *Mis on elamusturism?* Tsiteeritud 03. 02 2023. a.
- Emery, M., Martin, S., & Dyke, A. (2006). Kasutamise kuupäev: 13. 02 2023. a., allikas Wild Harvests from Scottish Woodlands: https://www.fs.usda.gov/ne/newtown_square/publications/other_publishers/OCR/ne_2006_emery001.pdf
- ENEKE*. (1983). Valgus. Tsiteeritud 13. 02 2023. a.
- Espinoza, A. R. (2012). Motivation of Nature Tourism. Kasutamise kuupäev: 06. 02 2023. a., allikas Motivation of Nature Tourism: <https://vidasilvestre.org.uy/wp-content/uploads/2012/08/Motivation-of-Nature-Tourism.pdf>
- ETFI, M. a. (08. 01 2020. a.). *The European market potential for nature and ecotourism*. Kasutamise kuupäev: 30. 01 2023. a., allikas CBI - Ministry of Foreign Affairs: <https://www.cbi.eu/market-information/tourism/nature-tourism/nature-eco-tourism/market-potential>
- Hall, C. M. (08 2013. a.). Why forage when you don't have to? Personal and cultural meaning in recreational foraging: a New Zealand study. doi:<http://dx.doi.org/10.1080/1743873X.2013.767809>
- Ham, S. H. (1992). *Environmental interpretations*. doi:<https://doi.org/10.1080/08941920802017560>
- Kahle, L. (2012). Kasutamise kuupäev: 10. 02 2023. a., allikas Copenhagen Business School: https://research-api.cbs.dk/ws/portalfiles/portal/58900682/Lynn_Kahle.pdf
- Laherand, M.-L. (2012). *Kvalitatiivne uurimisviis*. OÜ Sulesepp. Tsiteeritud 17. 05 2023. a.
- Madrazo, P. d., Peña, F. M., & Laleona, S. E. (2012). doi:<http://dx.doi.org/10.5424/fs/2112211-02545>
- Minusaaremaa*. (kuupäev puudub). Kasutamise kuupäev: 16. 05 2023. a., allikas <https://minusaaremaa.ee/>
- Mirzaei, R. (2013). *Justus Liebig University Giessen*. Kasutamise kuupäev: 06. 02 2023. a., allikas Modeling the socioeconomic and environmental impacts of nature based tourism to the host communities and their support for tourism.

- Nath, A., Saha, P., & Oklevik, O. (2013). *An Exploration of Nature Based Tourists' Motivation*. Kasutamise kuupäev: 05. 02 2023. a., allikas ResearchGate: https://www.researchgate.net/publication/277015423_An_Exploration_of_Nature_Based_Tourists'_Motivation
- Õunapuu, L. (2014). *Kvalitatiivne ja kvantitatiivne uurimisviis sotsiaalteaduses*. Tartu: Tartu Ülikool. Kasutamise kuupäev: 17. 05 2023. a., allikas <http://hdl.handle.net/10062/36419>
- Pine, J., & Gilmore, J. (1998). *Welcome to the Experience Economy*. Kasutamise kuupäev: 30. 01 2023. a., allikas Harvard Business Review: <https://hbr.org/1998/07/welcome-to-the-experience-economy>
- Prahalad, C. K., & Ramaswamy, V. (2004). doi:10.1002/dir.20015
- Sufyan, S. (2021). Kasutamise kuupäev: 08. 02 2023. a., allikas Youth4Nature: <https://www.youth4nature.org/blog/nature-based-tourism-benefits-and-youth-involvement>
- UNEP. (2001). *THE GLOBAL DEVELOPMENT RESEARCH CENTER*. Kasutamise kuupäev: 06. 02 2023. a., allikas <https://www.gdrc.org/uem/eco-tour/envi/one.html>
- Vargo, S. L., & Lusch, R. (2004). *ResearchGate*. doi:10.1509/jmkg.68.1.1.24036
- Visit Saaremaa*. (kuupäev puudub). Kasutamise kuupäev: 16. 01 2023. a., allikas <https://visitsaaremaa.ee/saaremaa-roheline-sihtkoht/>
- VisitSaaremaa*. (kuupäev puudub). Kasutamise kuupäev: 06. 04 2023. a., allikas <https://visitsaaremaa.ee/avasta/loodusrajad/>
- Weston, N. (11. 03 2011. a.). *Foraging without damaging*. Kasutamise kuupäev: 09. 05 2023. a., allikas The Guardian: <https://www.theguardian.com/lifeandstyle/wordofmouth/2011/mar/11/foraging-without-damaging>
- Wikipedia. (kuupäev puudub). *Wikipedia*. Allikas: <https://et.wikipedia.org/wiki/Saaremaa>
- Zain, A. Y., & Cheng, P. L. (2008). *The Motivations and Activities of Brunei Tourists in Malaysia*. Kasutamise kuupäev: 05. 02 2023. a., allikas ResearchGate.

LISAD

Lisa 1. Intervjuu stsenaarium

Tere! Mina olen Katrin Vaher ning õpin Tallinna Tehnikaülikooli Kuressaare kolledžis Ettevõtlus ja elamusmajanduse eriala III kursusel. Soovin kutsuda teid osalema oma lõputöö uuringus. Lõputöö peamine eesmärk on välja selgitada korilusturismi edendamise võimalused Saaremaal. Uuringu tulemused ning tulemuste analüüs on üks osa lõputööst.

Täna, et olite nõus osalema intervjuus. Meie vahel peetud vestluse paremaks analüüsimiseks ja teie loal sooviksin intervjuud salvestada. Intervjuus osalemine on anonüümne ning Teie vastuseid ei seostata Teie nimega. Salvestused on minu isiklikuks kasutuseks, et saadud infot detailsemalt analüüsida. Kas see sobib teile? Kui see teile ei sobi, siis teen vestluse kohta ainult märkmeid.

Küsimustele vastates ei ole õigeid ja valesid vastuseid, vastake nii, nagu õigeks peate, sest soovin teada teie mõtteid ja arvamusi. Kui mõni küsimus ei sobi teile või tekitab ebamugavust, siis võite neile vastamata jätta.

Diktofoni sisse lülitamine

- 1) Palun rääkige veidi oma seotusest turismi ja loodusega?
 - a) Kuidas avastasite loodusturismi enese jaoks?
 - b) Mis Teid loodusturismi valdkonnas enim huvitab?
 - c) Milline on Teie arvamus korilusturismist?

- 2) Palun jagage oma kogemusi ja teadmisi korilusturismiga seonduvatest tegevustest või teenustest, mida Saaremaal hetkel pakutakse?
 - a) Millised on peamised tegevused, mida Teie arvates võiks Saaremaal korilusturismina käsitleda?
 - b) Millised teenuspakkujad, Teile teadaolevalt, hetkel organiseeritud korilust pakuvad?

- 3) Kuidas hindate korilusturismi arendamise võimalusi Saaremaal?
 - a) Kuivõrd hästi saaks ära kasutada Saaremaa looduses pakutavad võimalused korilusturismiks?
 - b) Millised oleks võimalused koostööks erinevate teenuspakkujatega?
 - c) Milliseid ohte näete korilusturismi arendamisega seoses?

- 4) Milline oleks, Teie arvates, huvi ja populaarsus korilusturismi vastu Saaremaad külastavate turistide hulgas?
 - a) Kas ja kui palju on Teie arvates neid turiste, kes just sellel eesmärgil Saaremaale tuleksid?
 - b) Kas tegu oleks pigem sise- või väliturisitega?
 - c) Millised oleksid nende motivatsioonitegurid, Teie kogemuste põhjal?

- 5) Milliseid kitsaskohti tajute korilusturismi arendamisel?
 - a) Kas kohalik omavalitsus ja teised turisminduse arendamisega tegelevad organisatsioonid oleksid Teie arvates toeks korilusturismi teenuste pakkumisel?
 - b) Kas võiks tulla probleeme maaomanikega ning kuidas neid olukordi Teie arvates võiks lahendada?

6) Mida oleks Teie arvates vaja, et korilusturismi Saaremaal arendada?

a) Millest praegu vajaka jääb?

See on kõik minu poolt. Ka sooviksite veel midagi lisada, mis on Teie arvates antud teema puhul olulised ning mida käesolev intervjuu ei ole käsitletud?

Suur tänu, et olite nõus minu küsimustele vastama ning täna seda intervjuud läbi viima

Lisa 2. Lihtlitsents

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks¹

Mina, Katrin Vaher (*autori nimi*)

1. Annan Tallinna Tehnikaülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose

Korilusturismi potentsiaal Saaremaal,
(*lõputöö pealkiri*)

mille juhendaja on Jana Raadik Cottrell,
(*juhendaja nimi*)

1.1 reprodutseerimiseks lõputöö säilitamise ja elektroonse avaldamise eesmärgil, sh Tallinna Tehnikaülikooli raamatukogu digikogusse lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

1.2 üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tallinna Tehnikaülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas Tallinna Tehnikaülikooli raamatukogu digikogu kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

2. Olen teadlik, et käesoleva lihtlitsentsi punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

3. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest ning muudest õigusaktidest tulenevaid õigusi.

___17.05.2023_(kuupäev)

¹ Lihtlitsents ei kehti juurdepääsupiirangu kehtivuse ajal vastavalt üliõpilase taotlusele lõputööle juurdepääsupiirangu kehtestamiseks, mis on allkirjastatud teaduskonna dekaani poolt, välja arvatud ülikooli õigus lõputööd reprodutseerida üksnes säilitamise eesmärgil. Kui lõputöö on loonud kaks või enam isikut oma ühise loomingu tegevusega ning lõputöö kaas- või ühisautor(id) ei ole andnud lõputööd kaitsvale üliõpilasele kindlaksmääratud tähtjaks nõusolekut lõputöö reprodutseerimiseks ja avalikustamiseks vastavalt lihtlitsentsi punktidele 1.1. jq 1.2, siis lihtlitsents nimetatud tähtaja jooksul ei kehti.